

функціонування виробничо-комерційних систем різних типів. Для більш ефективного використання вказаного критерію і побудови системи аналітичних індикаторів слід виділити різні види процесів (ланцюгів) створення вартості:

- вартість постачання;
- вартість основних бізнес-процесів;
- вартість каналів збуту;
- вартість комерціалізації клієнтського капіталу;
- потенційна вартість.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сучасний етап економічного розвитку потребує нового вирішення завдання акцентування інноваційних процесів на споживчих потребах у підприємствах та їх об'єднаннях. Відокремленість функціональних сфер діяльності у традиційному управлінні цих двох взаємопов'язаних через споживчі потреби сфер має наслідком неадекватність систем планування та контролю. Закладаючи в основу комплексної системи управління маркетинговими та інноваційними процесами єдиний методологічний критерій вартості для споживача, а також відслідковуючи процеси її формування, можливо створити комплексну систему маркетингового забезпечення інноваційних процесів за сучасних умов функціонування соціально-економічних систем.

Література

1. Армстронг Г. Введение в маркетинг : пер. с англ. / Г. Армстронг, Ф. Котлер. — 8-е изд. — М. : Вильямс, 2007. — 832 с.
2. Герасимчук В. И. Маркетинг: теория и практика / В. И. Герасимчук. — К.: Вища школа, 1994. — 324 с.
3. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер; Пер. с англ. М. Котельниковой. — М.: ФАИР-пресс, 1998. — 285 с.
4. Ілляшенко С. Н. Інноваційний розвиток ринкових можливостей вітчизняних підприємств в умовах перехідного періоду / С. Н. Ілляшенко // Економіка, фінанси, право. — 1999. — № 9. — С. 4—6.
5. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг / Ж.-Ж. Ламбен // Европейская перспектива // Пер. с фран. — СПб. : Наука, 1996. — 589 с.
6. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / М. Е. Портер ; пер. с англ. И. Минервин. — 2-е изд.
7. Санто Б. Инновация как средство экономического развития. Пер. с венг. / под ред. Б. В. Сазонова. — М.: Прогресс, 1998. — 257 с.
8. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник / Р. А. Фатхутдинов. — 4-е изд. — СПб. : Питер, 2003. — 400 с.
9. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и цикла конъюнктуры) : пер. с нем. / Й. Шумпетер. — М. : Прогресс, 1982. — 453 с.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2012 р.

УДК 658:330.131.5

О. С. Федонін, к.е.н., проф.,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

СИСТЕМНІ ПІДХОДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю присвячено розв'язанню теоретичних і методичних проблем забезпечення економічної безпеки підприємств. Опрацьовано можливості застосування базису системної методології.

Статья посвящена решению теоретических и методических проблем обеспечения экономической безопасности предприятий. Изучено возможности применения базиса системной методологии.

The article is devoted to work out the theoretical — methodical problems of the economical security of the enterprises. Possibilities of application of base of system methodology are studied.

Ключові слова: безпека, економічна безпека підприємства, процес, модель, потенціал.

Ключевые слова: безопасность, экономическая безопасность предприятия, процесс, модель, потенциал.

Keywords: safety, enterprise's economic security, process, model, potential.

Постановка проблеми. Поняття «безпека» широко трактується практично за всіма життєво важливими напрямками. Традиційно прийнято виділяти три рівні безпеки: особиста, суспільства і держави. Особливе місце належить економічній безпеці, у рамках якої рельєфно виділяються такі напрямки її забезпечення, як безпека національного сектора виробництва та стійкість її грошово-кредитної системи, регіональні аспекти економічної безпеки й економічна безпека суб'єктів господарювання.

Донедавна проблеми економічної безпеки були предметом розгляду в основному західних фахівців. Українські і російські дослідники звернулися до них порівняно недавно, чим і пояснюється незначна кількість наукових праць у цій області. Категорія економічної безпеки є новою для української економіки [1—14].

За результатами теоретичних узагальнень можливо відокремити основні підходи до дослідження економічної безпеки підприємства. По-перше, інформаційний підхід [15]. Забезпечення економічної безпеки підприємства будується у формі дворівневої системи захисту інформації. Перший рівень припускає схоронність секретів силами служби безпеки організації, а другий — передбачає формування психологічної атмосфери «пильності і відповідальності» персоналу організації за допомогою так названих координаторів, призначуваних з осіб середньої керівної ланки, що користуються серед співробітників авторитетом.

Зведення проблеми економічної безпеки підприємства тільки до захисту комерційної таємниці не враховує всього спектра впливу зовнішнього середовища як основного джерела небезпек для діяльності підприємства.

По-друге, зовнішній підхід [16]. Відповідно до цього погляду економічна безпека підприємства обумовлена впливом зовнішнього середовища, що у ринковій економіці увесь час змінюється. Цей підхід багато у чому заперечує можливості гармонійної взаємодії підприємства з ринком, що суттєво обмежує діапазон його ефективності у сучасній економіці.

По-третє, ресурсно-функціональний підхід, за якого у забезпеченні економічної безпеки підприємства, як основні напрямки відокремлюють інтелектуально-кадрову, фінансову, техніко-технологічну, політико-правову, екологічну, інформаційну і силову сфери стабілізації діяльності суб'єктів господарювання. Безпека будь-якого досліджуваного об'єкта є результатом активного і ефективного розв'язання задач, що стоять перед ним, нейтралізації потенційних загроз. Цей підхід у цілому достатньо продуктивний, спрощує до рівня безпосередності взаємозв'язки в економіці.

Таким чином, можна констатувати нагальну необхідність розвитку системних проєкцій найбільш поширених у науці та практиці підходів, що забезпечують комплексний захист інтересів і прибутків вітчизняних підприємств [17—18].

Постановка цілі. Метою даної статті є конструктивна систематизація підходів до забезпечення економічної безпеки підприємств.

Результати дослідження. Основою організації, планування і здійснення практичних дій усієї системи забезпечення економічної безпеки є аналіз концепції погрози, оцінка характеру реальних і потенційних внутрішніх і зовнішніх небезпек і погроз, кризових ситуацій, а також інших несприятливих факторів. Система реальних і потенційних погроз не є постійною, і такі погрози можуть з'являтися і зникати, наростати і зменшуватися, при цьому буде змінюватися і їхня значимість для економічної безпеки.

Система безпеки підприємства покликана виконувати функції прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і погроз; забезпечення захищеності діяльності підприємства і його персоналу, збереження майна, створення сприятливого конкурентного середовища, ліквідації негативних наслідків і т. д. Вона будується на принципах комплексності (системності), пріоритету заходів попередження (своєчасності), безперервності, законності, плановості, ощадливості, взаємодії, сполучення прозорості і конфіденційності, компетентності [19—20].

Традиційно система безпеки підприємства містить ряд підсистем:

➤ економічна безпека — стан найбільш ефективного використання усіх видів ресурсів з метою запобігання (нейтралізації, ліквідації) погроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах ринкової економіки;

➤ техногенна безпека — сукупність дій по забезпеченню проектування, будівництва й експлуатації складних технічних пристроїв з дотриманням необхідних вимог безаварійної роботи;

➤ екологічна безпека — стан захищеності життєво важливих інтересів персоналу підприємства і його майна від потенційних чи реальних погроз, створюваних наслідками антропогенного впливу на навколишнє середовище, а також від стихійних лих і катастроф;

➤ інформаційна безпека — це здатність персоналу підприємства забезпечити захист інформаційних ресурсів і потоків від погроз несанкціонованого доступу до них);

➤ психологічна безпека — стан захищеності від негативних психологічних впливів персоналу підприємства й інших осіб, залучених до діяльності підприємства;

➤ фізична безпека — стан захищеності життя і здоров'я окремих осіб і колективу підприємства від насильницьких злочинів;

➤ науково-технічна безпека — здатність персоналу підприємства забезпечити захист власної коштовної науково-технічної продукції від несумлінних конкурентів;

➤ пожежна безпека — стан об'єктів підприємства, при якому міри попередження пожеж і протипожежного захисту відповідають нормативним вимогам.

Слід зазначити, що вказані підсистеми другого рівня можуть містити в собі підсистеми третього рівня. Наприклад, підсистемами економічної безпеки можуть бути фінансова, комерційна, майнова та інші.

Стратегічна складова економічної безпеки — збір і аналіз стратегічної інформації про глобальні процеси в економіці, політику, технології і т. д., що можуть спричинити впливи на розвиток підприємства. Ціль стратегічного рівня ухвалення рішення полягає у визначенні напрямку подальшого розвитку підприємства (відкриття нового виробництва, упровадження на ринок нового товару чи послуги і т. п.). Оперативно-тактична складова економічної безпеки — збір і аналіз оперативно-тактичної інформації для прийняття керівництвом обґрунтованих рішень щодо поточних проблем підприємства. Ціль оперативно-тактичного рівня ухвалення рішення — вибрати оптимальний шлях його реалізації і мінімізувати витрати (максимізувати прибутки).

Зрозуміло, що зміст кожного конкретного явища можна висвітлити з різною мірою повноти, у процесі руху мислення від поверхневого знання до більш глибокого, сутнісного. Іншими словами, в ході аналітичного дослідження певного економічного явища чи процесу, можна умовно виділити різні пласти аналізу: першого порядку, другого порядку і т. д. Таким чином, всі показники господарського життя підприємства теоретично можна звести в ієрархічну систему, а їх зв'язки описати математично. Прикладом такого аналізу можна навести відому у всьому світі модель Du Pont, її подальший розвиток — систему ZVEI і т. п. Відповідно, висновки аналітики будуватимуться за дескриптивною, предикативною або нормативною модельною логікою [19—21].

Дескриптивні моделі, відомі також як моделі описового характеру, вважаються основними для оцінки фінансово-економічного стану підприємства. До них відносяться побудова системи звітних балансів, подання фінансової звітності в різних аналітичних розрізах, вертикальний і горизонтальний аналіз звітності, система аналітичних коефіцієнтів, аналітичні записки до звітності.

Предикативні моделі — це моделі прогностичного характеру, які використовуються для прогнозування доходів підприємства та його майбутнього фінансового

стану. Найбільш поширеними з них є розрахунок точки критичного обсягу продаж, побудова прогностичних фінансових звітів, моделей динамічного аналізу (жорсткі факторні та регресійні моделі), моделей ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі дозволяють порівняти фактичні результати діяльності підприємств з очікуваними, розрахованими по балансу доходів та видатків. Ці моделі використовуються в основному у внутрішньому фінансовому аналізі, а також в управлінському обліку, саме в управлінні витратами. Їхня суть зводиться до встановлення нормативів по кожній статті видатків згідно технологічних процесів, видах виробів, центрах відповідальності, а також аналізу відхилень фактичних даних від встановлених нормативів. У багатьох випадках діагностика базується на застосуванні системи жорстко детермінованих факторних моделей.

При цьому у процесі створення факторних систем діагностики економічної безпеки використовуватимуться варіанти: адаптивних моделей, у яких результативний показник можна представити як алгебраїчну суму; мультиплікативних моделей, у яких результативний показник представляє собою добуток факторів; кратних моделей, де результативний показник формується як частка від ділення факторних показників або комбінованих моделей, що сполучають кілька попередніх типів.

Висновки. Ринкова система господарювання, за якої в основу забезпечення економічної безпеки закладаються ідеї структурної, функціональної варіативності як методу забезпечення конкурентоспроможності у просторі ринкової мінливості — утворює раціональну та обґрунтовану діалектичну єдність інноваційних, ризикових економічних дій в одних сегментах ринкових відносин і методів стабільного, технологізованого, прибуткового господарювання.

В умовах становлення ринкової системи господарювання, коли ще не забезпечено повноцінного ринкового саморегулювання економіки, не сформовано у повній мірі ресурсну та інституційну базу економічного розвитку (що є характерним для України) важливим є обрання моделі нарощування потенціалу економічної безпеки, як країни, так і конкретних підприємств.

Стрижень системної організації може базуватися на:

— належному (навіть надлишковому) фінансовому забезпеченні, що дозволяє фінансувати засоби та заходи захисту зон господарювання, які характеризуються підвищеним рівнем ризику, метою яких стає формування самодостатності та перспективної конкурентоспроможності;

— руйнуванні перешкод повноцінній ринковій конкуренції, стимулюванні малого бізнесу та зайнятості і за рахунок високого рівня конкурентоспроможності критичної маси суб'єктів господарської діяльності;

— сильному державному секторі в економіці, через який забезпечується раціональний розподіл господарських ресурсів з одночасним контролем непередбачуваного впливу приватних економічних інтересів;

— використанні внутрішньої соціальної безпеки, яка реалізується через суб'єктів підприємницької діяльності (корпорації та промислово-фінансові групи).

Усвідомлення базових системних конфігурацій, мети, завдань та очікуваних результатів конкретних моделей забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств — створюють необхідні передумови для їх конкурентоспроможності і довгострокового прогресу за умов глобального ринку, повномасштабної реалізації виробничо-комерційного потенціалу з максимальною соціально-економічною результативністю у мінімальні терміни.

Література

1. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: Монографія. — К.: ДП «Укрархбудінформ», 2001. — 122 с.
2. Гусев В. С. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов: Учебник. — СПб.: ИД «Очарованный странник». — 2001. — 256 с.
3. Духов В. Е. Экономическая разведка и безопасность бизнеса. — К.: ИМСО МО України НВФ «Студцентр», 1997. — 176 с.

4. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бинько : Монографія. — К.: НІСД, 1997. — 144 с. — (Сер. «Нац. безпека»; Вип. 2).
5. *Иванов А. В., Шлыков В. В.* Экономическая безопасность предприятия. — М.: Вираж-центр, 1995. — 265 с.
6. *Клейнер Г. Б., Тамбовцев В. Л., Качалов Р. М.,* Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность. — М.: Экономика, 1997. — 288 с.
7. *Козаченко Г. В., Пономарьев В. П., Ляшенко О. М.* Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. — К.: Лібра, 2003. — 280 с.
8. *Мунтян В. І.* Економічна безпека України: Монографія. — К.: Квіц, 1999. — 464 с.
9. *Мур Алек, Хиарнден Кейт* Руководство по безопасности бизнеса. Практ. пособие по управлению рисками: Пер. с англ. — М.: Информ.-изд. дом «Филинь», 1998. — 328 с.
10. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е. А. Олейникова. — М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. — 288 с.
11. Экономическая безопасность (производство, финансы, банки) / Под ред. В. Сенчагова. — М.: Финстатинформ, 1998. — 617 с.
12. Экономическая безопасность предприятия (фирмы) / В. Б. Зубик, Д. В. Зубик, Р. С. Седегов, А. Абдула / Под ред. Р. С. Седегова, М. И. Плотницкого, А. С. Головачева. — Минск: Высш. школа, 1998. — 391 с. — (Справочник руководителя)
13. *Шлыков В. В.* Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия. — СПб., 1999. — 138 с.
14. *Шлыков В. В.* Теория и практика экономической безопасности предприятия. — М.: Арсин, 2000. — 364 с.
15. *Деружинский В. А., Деружинский В. В.* Основы коммерческой тайны: Практическое пособие для предпринимателя / В. А. Деружинский, В. В. Деружинский. — Минск, 1994. — 214 с.
16. *Гець В. М.* Нестабільність та економічне зростання / В. М. Гець; НАНУ, інститут економічного прогнозування. — К.: Інститут економічного прогнозування, 2000. — 341 с.
17. *Анфилов В.* Системный анализ в управлении : учеб. пособие. — М.: ФиС, 2002. — 368 с.
18. *Арефьева Е. В.* Стратегия и тактика управления интегрированными производственными системами. — Х.: Основа, 1997. — 320 с.
19. *Швиданенко Г. О.* Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олексюк ; Київськ. нац. екон. ун-т. — К.: КНЕУ, 2002. — 192 с.
20. *Швиданенко Г. О.* Економічна безпека бізнесу: навч. посіб. / Г. О. Швиданенко та ін. — К.: КНЕУ, 2011. — 510 с.
21. *Шапкин А. С.* Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций. — М.: Дашков и Ко, 2005. — 544 с.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2012 р.

УДК 65.014.1

Т. Б. Сметанюк, аспірант кафедри маркетингу,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

СИСТЕМНІ ПІДХОДИ У ТЕХНОЛОГІЯХ МОНІТОРИНГУ В МАРКЕТИНГОВИХ СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ

У статті розглянуто можливості вдосконалення методології маркетингового моніторингу на базі принципів системності. На прикладі сфери управління запасами проаналізовано проблеми та варіанти запровадження кращих практик у діяльності українських підприємств.

В статье рассмотрены возможности совершенствования методологии маркетингового мониторинга и реализации принципов системности. Проанализированы проблемы и варианты внедрения лучших практик в деятельности украинских предприятий. Проработано примеры сферы управления запасами.

Possibilities of perfection of the marketing monitoring methodology and realization of system principles are considered in the article. The examples of sphere of control of inventories are worked out. Problems and variants of introduction of the best practices are analysed.